

Sportoriëntatie en -keuze in Almere

Binnen de gemeente Almere werken middelbare scholen op verschillende vlakken samen om de Almeerse jeugd in beweging te krijgen en te houden. Eén van die samenwerkingsverbanden is het sportoriëntatie en -keuzeproject (SOK) waar negen middelbare scholen, met subsidie van de gemeente Almere, sportkennismaking voor ruim 4500 leerlingen mogelijk maken. In dit artikel zijn de resultaten van een onderzoek naar de effecten van dit project in Almere weergegeven.

Door: Bastiaan van der Star

SOK in Nederland

Sinds de introductie van de tweede fase, in de jaren negentig van de vorige eeuw, kwam sportkennismaking buiten de schoolcontext vast in het programma van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs te staan. Ook in de eindtermen van het vmbo heeft de actieve kennismaking met 'nieuwe, actuele bewegingsactiviteiten' een plaatsje gekregen. In de handreiking *Sportoriëntatie en -keuze* van de SLO (1998) wordt uitgelegd hoe binnen een SOK-programma ook andere vakspecifieke en algemene vaardigheden gerealiseerd kunnen worden.

Op ongeveer tweederde van de voortgezet onderwijs scholen wordt, vooral in het examenjaar, een SOK-programma aangeboden (SLO, 2012). De naar buiten gerichte kennismakingslessen passen niet alleen mooi binnen de eindtermen maar sluiten ook aan bij waar het voor veel docenten binnen het vak om draait: verder introduceren in de bewegingscultuur (letterlijk!).

De SOK-lessen zijn in de ogen van de docent lichamelijke opvoeding meer dan een welkome afwisseling binnen het LO-programma en een mogelijkheid om sporten aan te bieden die in de reguliere lessen niet aan bod komen. Als bruggenbouwer tussen gymzaal en sportvereniging probeert hij met het SOK-programma de kloof tussen school-sport en verenigingssport te overbruggen. Voor de leerlingen werken deze lessen drempelverlagend:

ze hebben de sport een aantal keer kunnen proberen, hebben kennism gemaakt met een aanbieder uit hun eigen omgeving en wagen eerder de stap naar de sportclub of -vereniging. Althans, dat is het idee...

SOK Almere

In Almere zagen LO-collega's van verschillende scholen al snel een parallel in deze potentiële effecten van het SOK-programma en het gemeentelijk sport-stimuleringsbeleid (zie ook figuur 1 op pag. 16)). Geld voor een uitgebreid SOK-programma was er niet en de samenwerking met de gemeente werd gezocht. In 1998 deden vier scholen voor het eerst een succesvolle subsidieaanvraag bij de gemeente en sindsdien hebben steeds meer scholen zich bij het initiatief aangesloten. In het schooljaar 2010/2011 maakten negen scholen, met verschillende afdelingen en in totaal zo'n 4500 leerlingen, gebruik van deze subsidieregeling.

Nast de subsidie van de gemeente (50% van de kosten, met een maximum van tien euro per leerling) komt een groep coördinatoren van de verschillende scholen regelmatig bij elkaar om over de opzet en inhoud van het project te overleggen. Ondanks het overleg en bepaalde afspraken met de gemeente zijn de scholen vrij het SOK-programma naar eigen inzicht vorm te geven. Daardoor zijn er verschillen in het aantal lessen, het aantal verschillende sporten en type sporten die scholen aanbieden. Hier is bewust voor >>

FOTO'S: BASTIAAN VAN DER STAR

Een nieuwe sport, met 'echte' trainer

Contact:

bastiaanvanderstar@hotmail.com

gekozen en zorgt ervoor dat scholen hun programma kunnen afstemmen op de mogelijkheden en behoeftes van hun leerlingen.

Binnen een dergelijk project is natuurlijk de medewerking van de lokale sportaanbieders essentieel. Vanuit het idee dat een sportkennismakingsprogramma de nodige nieuwe leden op kan leveren zijn de meeste verenigingen en sportaanbieders uiterst bereid om hier (tegen een kleine vergoeding) aan mee te werken. Wel is het voor verenigingen lastig om tijdens schooltijden kader te vinden voor het verzorgen van de lessen. Veel scholen komen daardoor bij commerciële aanbieders of in de avonden terecht.

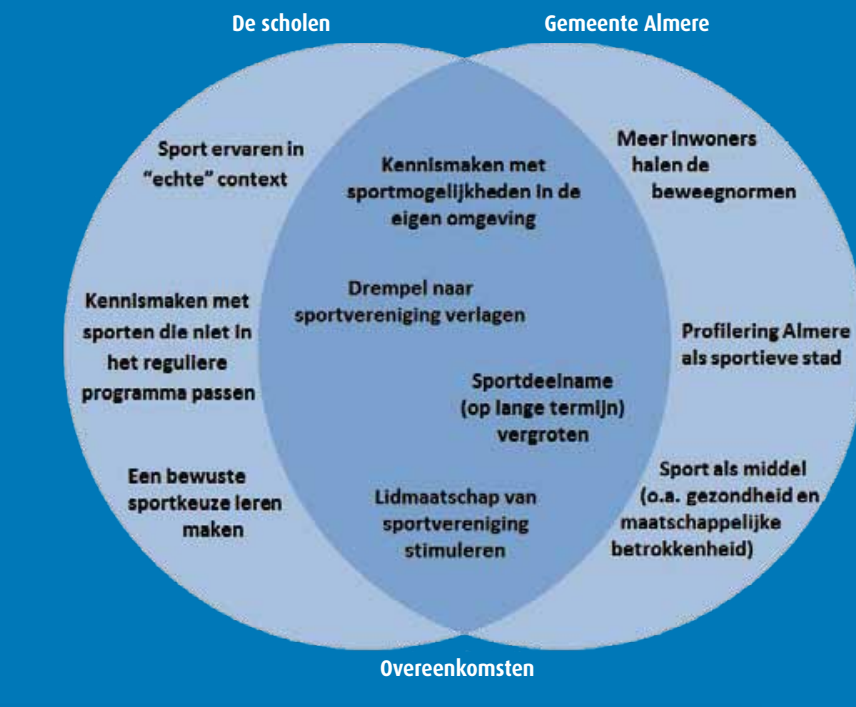
Het onderzoek

Directe aanleiding voor dit onderzoek zijn de bezuinigingen waar de gemeente Almere op dit moment mee te maken heeft. Alleen effectieve sportstimuleringsprojecten kunnen in de toekomst rekenen op een gemeentelijke subsidie. Omdat het budget voor de SOK-subsidie de laatste jaren sowieso is teruggelopen, speelt de gemeente met het idee om alleen het vmbo, waar de buitenschoolse sportdeelname duidelijk het laagst is, financieel te ondersteunen.

Het doel van dit onderzoek is dan ook tweeledig. Allereerst gaat het om het meten van de effectiviteit van het SOK-project, met als belangrijkste pijler lidmaatschap van een sportclub of -vereniging. Daarnaast is gekeken naar de verschillen in effectiviteit van het aanbod bij vmbo-leerlingen aan de ene kant en havo- en vwo-leerlingen aan de andere kant.

In de periode oktober – november 2011 is alle deelnemers op school een digitale vragenlijst aangeboden met daarin vragen over sportdeelname en hun ervaringen met en de effecten van de SOK-lessen. Alleen de resultaten van 1105 leerlingen die ook al eerder SOK-lessen gevolgd hebben zijn in dit onderzoek meegenomen. Doordat de vragenlijst aan het begin van het schooljaar op school wordt afgenomen, kunnen we (helaas) niets zeggen over de effecten van het laatste jaar dat de leerlingen SOK-lessen volgen.

De medewerking van
lokale sportaanbieders
is **essentieel**

Figuur 1: Doelen scholen en gemeente, gerelateerd aan het SOK-project in Almere.

Resultaten

In tabel 1 zijn de resultaten van een aantal vragen uit het onderzoek weergegeven. Naast de stelling staat het percentage leerlingen dat overeenkomstig met de stelling antwoordde. Aan weerszijden van deze kolom is aangegeven of het de vmbo- of havo/vwo-leerlingen zijn die op deze stelling, al dan niet significant, hoger scoren.

Een overgrote meerderheid van de leerlingen is tevreden over het aanbod en de keuzemogelijkheden binnen het SOK-project. Leerlingen zijn over het algemeen enthousiast over de beoefende sporten en bijna negentig procent van de leerlingen zou de beoefende sport zeker of misschien vaker willen doen.

Bij de volgende vraag blijkt dat voor een deel van de leerlingen (vijftien procent, niet in tabel) de beoefende sport helemaal niet nieuw is. De vraag is of dit erg is, of dat deze groep leerlingen juist voor klasgenoten een stimulans is om de stap naar de sportvereniging te maken. Van de overige leerlingen geeft ruim een kwart aan dat zij de sport uit het programma later nog eens heeft beoefend. De stap naar de sportvereniging blijkt nog iets groter. Toch geeft 9,3 procent van de leerlingen aan naar aanleiding van de SOK-lessen lid te zijn geworden van een sportclub of -vereniging.

De verschillen tussen de verschillende niveaus zijn opvallend.

De havo- en vwo-leerlingen zijn over het algemeen positiever over het programma en de beoefende sporten en geven vaker aan deze sport nog wel eens te willen doen. Het zijn echter vooral de vmbo-leerlingen die deze stap ook daadwerkelijk hebben gemaakt en 15,2 procent is dan ook lid geworden van een sportclub of -vereniging (tegenover 6,3 procent op havo en vwo).

Conclusie

Hoewel het SOK-project ooit startte in de bovenbouw van havo en vwo en mijn collega Judith van Rooijen zich in 2008 in dit vakblad nog hardop afvroeg of haar vmbo-leerlingen deze 'socken' wel zouden passen, kunnen we uit dit onderzoek concluderen dat de directe effecten van het vmbo aanzienlijk groter zijn dan op de havo en het vwo. Een verklaring moet vooral gezocht worden in het feit dat de sportdeelname op het vmbo (ook in Almere) duidelijk achterloopt bij de andere niveaus.

Tabel 1: Resultaten effectmeting SOK Almere, inclusief verschillen vmbo – havo/vwo

	vmbo	Totaal	havo/vwo
Er zat meestal/altijd een sport tussen die aansprak.		81,3 %	+
Heeft meestal/altijd de sport kunnen proberen die was gekozen.		86,2 %	+
Mening over een sport is door de SOK-lessen POSITIEF veranderd.		47,2 %	0
Mening over een sport is door de SOK-lessen NEGATIEF veranderd.	0	11,9 %	
Zou de sport later misschien of zeker nog eens willen beoefenen.		89,2 %	+
Heeft de sport later nog eens beoefend.	0	27,8 %	
Is lid geworden naar aanleiding van het project.	+ 15,2 %	9,3 %	6,2 %

0 = klein verschil, niet significant
+ = significant verschil ($p < .01$)

Uit een nadere beschouwing van de onderzoeksresultaten blijkt dat het vooral jongens zijn die lid zijn geworden en dat het kennismaken met veel (verschillende) sporten de kans op lidmaatschap verhoogt. Een ander opvallend punt is dat leerlingen niet automatisch lid zijn geworden van de vereniging waar de lessen plaatsvonden. Bijna de helft van de nieuwe leden uit dit onderzoek kiest voor een andere sportclub of -vereniging.

Dit onderzoek moet gezien worden als een eerste stap in de onderbouwing van het SOK-project als onderdeel van de lessen LO. Zoals gezegd geeft dit onderzoek geen beeld van het laatste jaar SOK en al helemaal niet over effecten op langere termijn. Door verhalen van sportaanbieders en oud-leerlingen (die jaren na het project alsnog bij de sportclub uit de SOK-lessen terugkomen) verwacht de projectgroep dat het SOK-project ook op lange termijn een bijdrage kan leveren aan de sportdeelname in Almere.

Toch geeft dit onderzoek inzicht in het potentieel van SOK-lessen binnen het voortgezet onderwijs. En waar veel sportstimuleringsprogramma's zich richten op het in beweging krijgen en houden van jonge kinderen is het SOK-programma specifiek gericht op de leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs: een doelgroep waar een duidelijke terugloop in sportdeelname te zien is (Tiessen-Raaphorst, 2010). Daarnaast laat dit voorbeeld uit Almere zien hoe het (bewegings)onderwijs en lokale overheid kunnen samenwerken om gezamenlijke doelen te bereiken.

De beleving is toch net even anders...

Bronnen

Rooijen, J. van (2008). Passen onze leerlingen deze 'sokken'? *Lichamelijke Opvoeding*, 96(2), 22-23.

SLO (1998). *Sportoriëntatie en -keuze*. Verkregen op 1 oktober 2012 van <http://bewegingsonderwijs.slo.nl/voortgezet/tweedefase/00001/>

SLO (2012). *LO in de Bovenbouw VO*. Enschede: SLO.

Tiessen-Raaphorst, A. (2010). Sportdeelname. In A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan & K. Breedveld (red.), *Rapportage Sport 2010* (pp. 47-68). Den Haag/'s Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel Planbureau/W.J.H. Mulier Instituut.

Bastiaan van der Star werkt als docent lichamelijke opvoeding op het Trinitas Gymnasium in Almere en is met dit onderzoek afgestudeerd als Master of Sports aan de Fontys Sporthogeschool. ◀